

20. 12. Koledy

Ahoj děti a rodiče,

dnešní okénko je na téma...no schválně, zda to uhodnete. Slýcháme je v době adventu téměř všude, ať už v rádiu, na vánočních trzích, v obchodech...ale nejvíc je vnímáme v kostele, třeba na půlnoční mši. Už víte? Ano, jsou to **koledy**. Ať už věřící nebo ne, většina z nás je má ráda a navozují nám vánoční atmosféru. I pro ty, kteří nejsou věřící, je návštěva půlnoční mše nebo vánočního koncertu zážitkem, který umocňuje atmosféru Vánoc. Dnes si o nich také něco povíme a třeba, pokud budete chtít, si i nějaké zazpíváme.

Slovo koleda pochází z latinského Calendae. Tak se říkalo dnům, v nichž se slavil zimní slunovrat, a to dávno před křesťanstvím. Písně s vánoční tematikou se už věky těší přízni posluchačů i tvůrců. A vznikají i nové hity.

Během slunovratu obcházeli pohanští kněží domy a zpívali rituální zpěvy, které měly přinést štěstí a blahobyt. Odměňování byli různými obětinami. Stejný zvyk si posléze osvojili křesťanští kněží, oslavující narození Krista.

Koledy v pravém smyslu, tedy jako vánoční písně zpívané dětmi a chudými, prosíci o výslužku, jsou až dílem středověku. Jejich původ najdeme v jednoduchých gregoriánských zpěvech, které zapůsobily na věřící při bohoslužbě natolik, že začali tvořit podobné písně. Podle legendy je autorem první koledy svatý František z Assisi.

Vznik tradice

V Čechách je starodávňý obyčej koled doložen ještě z předhusitské doby ve spisu Štědrý večer mnicha Jana z Holešova.

Koledy se zpravidla ústním podáním předávaly z pokolení na pokolení, bývaly upravovány a všelijak komoleny. Časem splynuly se světskými písněmi a nechyběl v nich humor ani satira.

Koledy byly vlastně prvními písněmi v českém jazyce. Měly přitažlivou a nenáročnou melodii a prostý text. Základním motivem byla radostná novina narození Spasitele, buzení pastýřů, poutí Tří králů do Betléma, prosba o dárek i přání dobré úrody hospodáři.

Na koledu se chodilo o Štědrém večeru, na svátek sv. Štěpána, na Nový rok, o dni Tří králů i na Hromnice.

Řada vánočních písní (mimo jiné Chtíc aby spal) se zachovala díky Adamu Václavu Michnovi z Otradovic, který složil a vydal roku 1647 sbírku Česká mariánská hudba.

Ani dnes, kdy už koledování v podstatě zaniklo, asi nenajdeme člověka, který by nezanotoval žádnou koledu. Třeba

- ❖ Neseme vám noviny,
- ❖ Narodil se Kristus Pán,
- ❖ Půjdeme spolu do Betléma,
- ❖ Veselé vánoční hody,
- ❖ Jak jsi krásné neviňátko,
- ❖ Štědrej večer nastal,
- ❖ Slyšte, slyšte pastuškové,
- ❖ Pásli ovce valaši,
- ❖ Dej Bůh štěstí...

Veselé historky z koledování

Mnoho českých a moravských koled místo o Ježíškovi zpívá o muzikantech a o tom, co se stalo samotným koledníkům. Ne vždy totiž koleda dopadla k jejich spokojenosti.

Např. v Prachaticích musel „purkmistr rozsouditi spor mezi farářem a kaplanem, kteří se o koledu mezi sebou div nepobili“. I koledníci si všimli nenasytnosti některých kolegů a zrodila se humorná slova:

Já jdu na koledu, nesu si pytel,
Kdo mi ho dá plný, bude můj přítel,
Kdo mi ho dá půl, vezmu na něj hůl,
Kdo mi ho dá čtvrt, pošlu na něj smrt,
Kdo mi nedá nic, pošlu ještě víc.

Z Krkonoš je pro změnu koleda, která vypráví o tom, jak soused chtěl ušetřit na koláčích a do zkažené mouky přidával brambory, přičemž jeho čeledín příliš ochutnával povidla z hrušek. Jmenuje se Nastal nám den veselý.

Takových netypických koled je však málo. Zastavme se raději u několika nejznámějších vánočních písní, protože slovo koleda se stalo postupně označením veškeré hudby s vánoční tematikou od historie po současnost.

Tichá noc, varhany a myši

Asi nejslavnější koleda - Tichá noc - vznikla náhodou. Dne 23. prosince roku 1818 učitel Franz Xaver Gruber z tyrolské obce Arnsdorfu zjistil, že mu myši rozkousaly měchy u varhan. Aby zdůvodnil při slavnostní mši, proč na ně nehraje, napadlo ho s přítelem Josefem Mohrem, že napíší zcela novou píseň, která se všem vepíše do srdce.

Už následující ráno byla hotová nesmrtelná Stille nacht, Heilige Nacht, rozepsaná pro dva sólové hlasy a sbor za doprovodu kytary. Zpívali oba kamarádi a dětský sbor vždy opakoval poslední verš.

Ovšem ne každý návštěvník kostela byl spokojený. Příliš pobožní venkované viděli v nové písni narušení zavedených pořádků.

Přesto se Tichá noc v krátké době rozšířila nejen v Rakousku, ale i v Německu, kde ji roku 1840 dokonce vytiskli. Autoři však nikdy nedostali honorář a zemřeli chudí. Tichá noc dorazila až do Ameriky a Indie a na místě její premiéry dnes stojí kaplička.

U nás je velmi známá Česká mše vánoční od Jakuba Jana Ryby.

Zdroj: www.ireceptar.cz

Tichá noc

V. Renč

Kancionál 224

F. Gruber

♩ = 90

1. Ti - chá noc, pře-sva-tá noc. V spán-ku svém dý - chá
zem, půl - noc od - bi-la, měs - to šlo spát, Jen Bo - ží
zdřím - li dáv - no i pa - stý-ři stád.
lá - ska ta bdí, _____ jen Bo-ží lá - ska,ta bdí. _____

1. Tichá noc, přesvatá noc,
v spánku svém dýchá zem,
půlnoc odbila, město šlo spát,
zdřímli dávno i pastýři stád,
/:jen Boží láska, ta bdí :/

2. Tichá noc, svatá noc,
náhle v ní jásot zní,
vstávej, lide můj, tmu z očí střes,
v městě Betlémě Bůh zrozen jest,
/: z lásky se člověkem stal :/

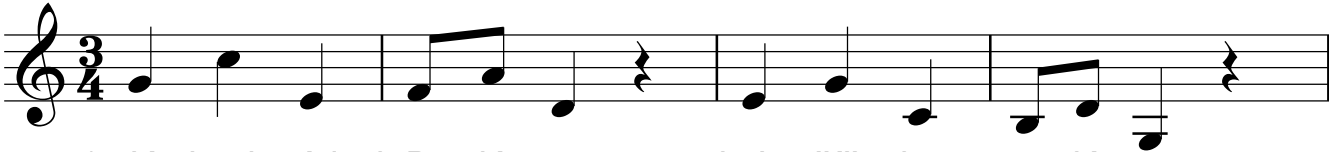
3. Tichá noc, svatá noc,
stín a mráz vůkol nás,
v hloubi srdce však Gloria hřmí,
díků, že hříšník se s důvěrou smí
/: u Svaté rodiny hrát. :/

Já bych rád k Betlému

česká

$\text{♩} = 80$

C Ami Dmi G C Ami D⁷ G

1. Já bych rád k Bet-lé mu k Je-žíš - ku ma-lé-mu.
2. Bu - de že - žu - lič - ka...

C Ami Dmi G⁷ C Ami

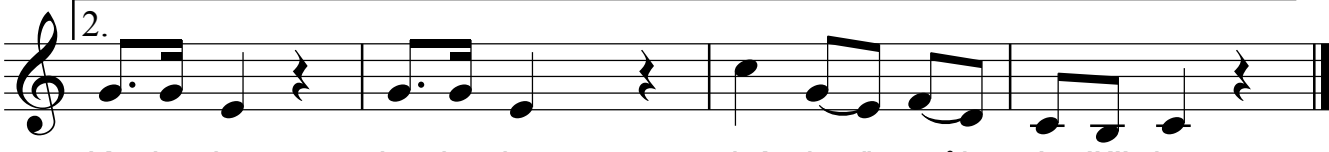
Mám do - ma kře-pe - lič - ku a pěk - nou

Dmi G⁷ C Ami G⁷ C

že - žu - li - čku, ty mu od - ve du

C C C Dmi G⁷ C

Ku-ku-ku, ku-ku-ku, zdrav buď můj Je-žíš-ku.

1. Já bych rád k Betlému,
k Ježíšku malému.
Mám doma křepeličku a
pěknou žežuličku,
ty mu odvedu.

2. Bude žežulička,
vyrážet Ježíška.
U hlavičky jeho sedávat,
líbezně mu bude kukávat,
ku, kuku, ku, kuku.
Zdráv budiž Ježíšku!

3. Bude žežulička,
vyrážet Ježíška.
U hlavičky jeho sedávat,
líbezně mu bude kůkávat,
ku, kuku, ku, kuku.
Zdráv budiž Ježíšku!

Nesem vám noviny

♩=100

česká

D G D G D A D

1. Ne- sem vám no - vi - ny, po - slo - chej - te.
Z be tlém- ské kra - ji - ny, po - zor - dej - te.

D A D A D

Sly - šte je pil - ně a ne - o - myl - ně, ro - zjí - mej - te.

*1. Nesem vám noviny, poslouchajte,
z betlémské krajiny, pozor dejte.
/:Slyšte je pilně a neomylně,:/
rozjímejte.*

2. Syna porodila čistá Panna,
v jesličky vložila Krista Pána,
/:jej ovinula a zavinula,:/
plenčičkama.

3. Andělé nebeští k němu přišli,
a také pastýři hned se sešli,
/:jeho vítali, jeho chválili,:/
dary nesli.

4. My také křesťané, nemeškejme,
k těm svatým jesličkám pospíchejme.
/:Ježíše svého, Pána našeho,:/
přivítejme.